

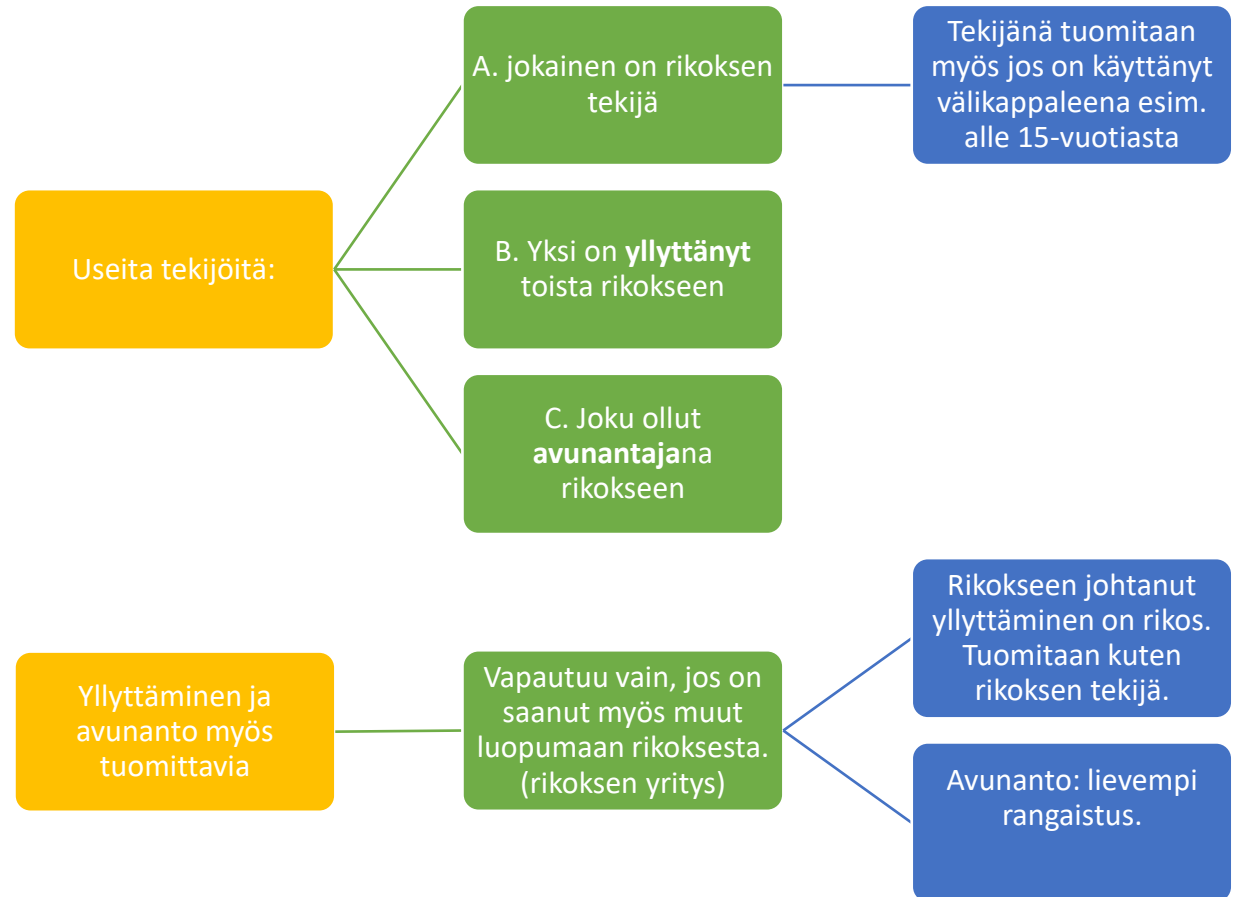
Rikos ja Rangaistus

Rikoksen yleiset tunnusmerkit:

1. **Teko rikkoo lakia** (= oikeudenvastaisuus).
 - Rikoksen tunnusmerkit RikosL
 - Aktiivinen – passiivinen (=laiminlyönti) teko
2. **Rikoksentekijä**
 - Rikoksella on oltava **tekijä**
 - **Rikosoikeudellinen vastuunalaisuus** (15v)
3. **Syyntakeisuus** (ymmärtää tekonsa, alkoholi ei peruste)
 - Mielentilatutkimus tarvittaessa
 - Alentunut syyntakeisuus (lieventää)
 - **Syyntakeettomuus** (esim. ”täyttä ymmärrystä vailla”, ”alentuneesti syyntakeeton”)
4. **Syyksiluettavuus**
 - Tahallinen – tuottamuksellinen
 - vrt. tapaturma, hätävarjelu, pakkotila
5. **Rikoksen yrittäminen**
 - Teko alkanut – keskeytynyt esim. murto
 - Esim. Tuhopoltto, jonka tekijä keskeyttää (lievempi tuomio)
6. **Törkeän rikoksen suunnittelu** (terveys/henki)
 - Kidnappaus, terroriteko, törkeä ryöstö

Rikoksen tekijä?

Poikkeustilanteet: oikeuttamisperiaatteet.

Teko näyttää rikokselta: ei rikosoikeudellista vastuuta.

Hätävarjelu

- Oikeudettoman hyökkäyksen torjunta
 - Oma henki
 - Toinen ihminen
 - Omaisuus
- Välttämättömät keinot hyökkäyksen torjuntaan.
 - Hätävarjeluun liioittelu

Pakkotila

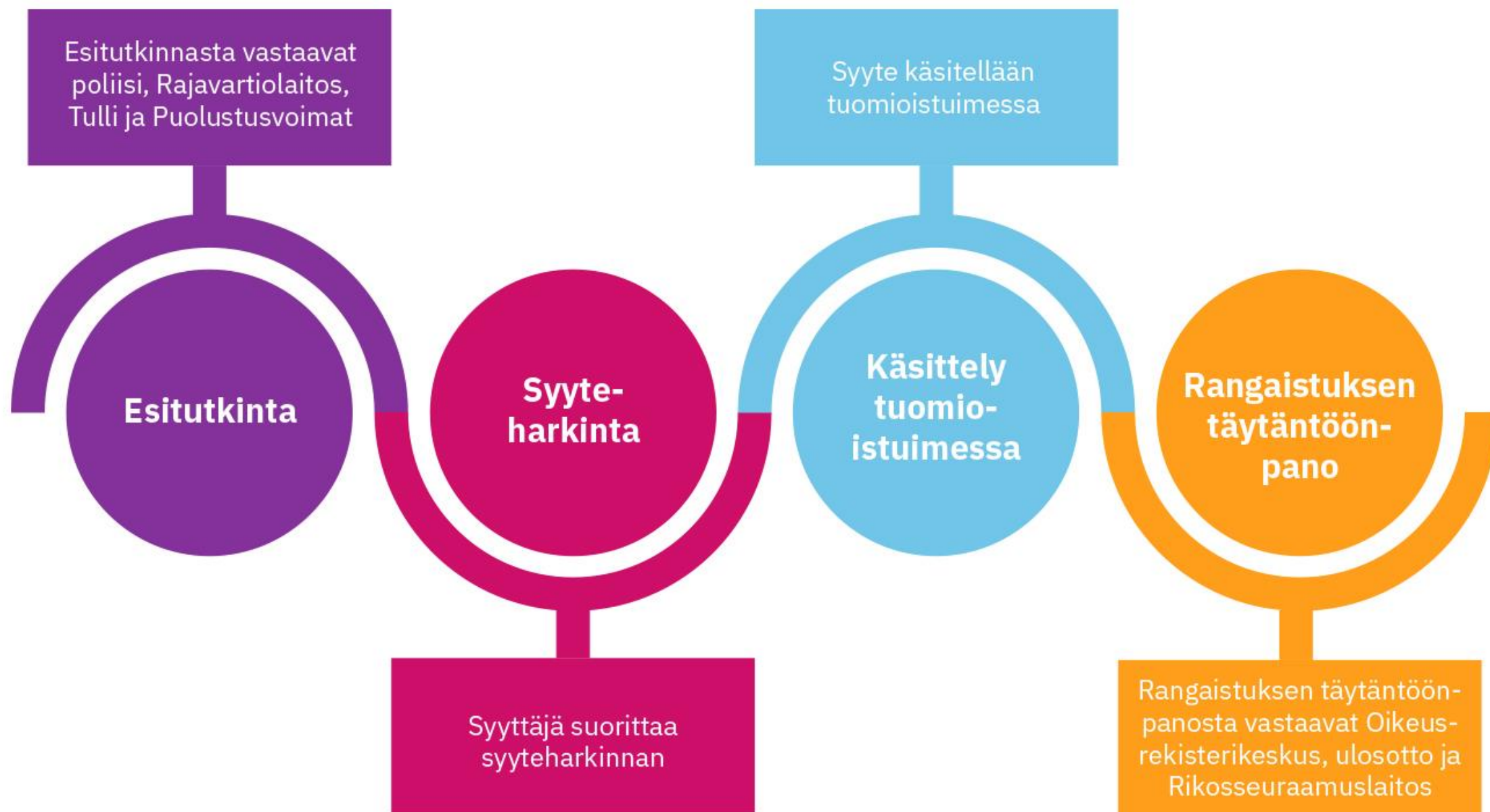
- Teko välttämätön tärkeän asian pelastamiseksi tai suojaamiseksi
 - Kuumaan autoon jätetty lapsi -> ikkunan saa rikkoa, jos lapsen terveys vaarassa

Itseapu

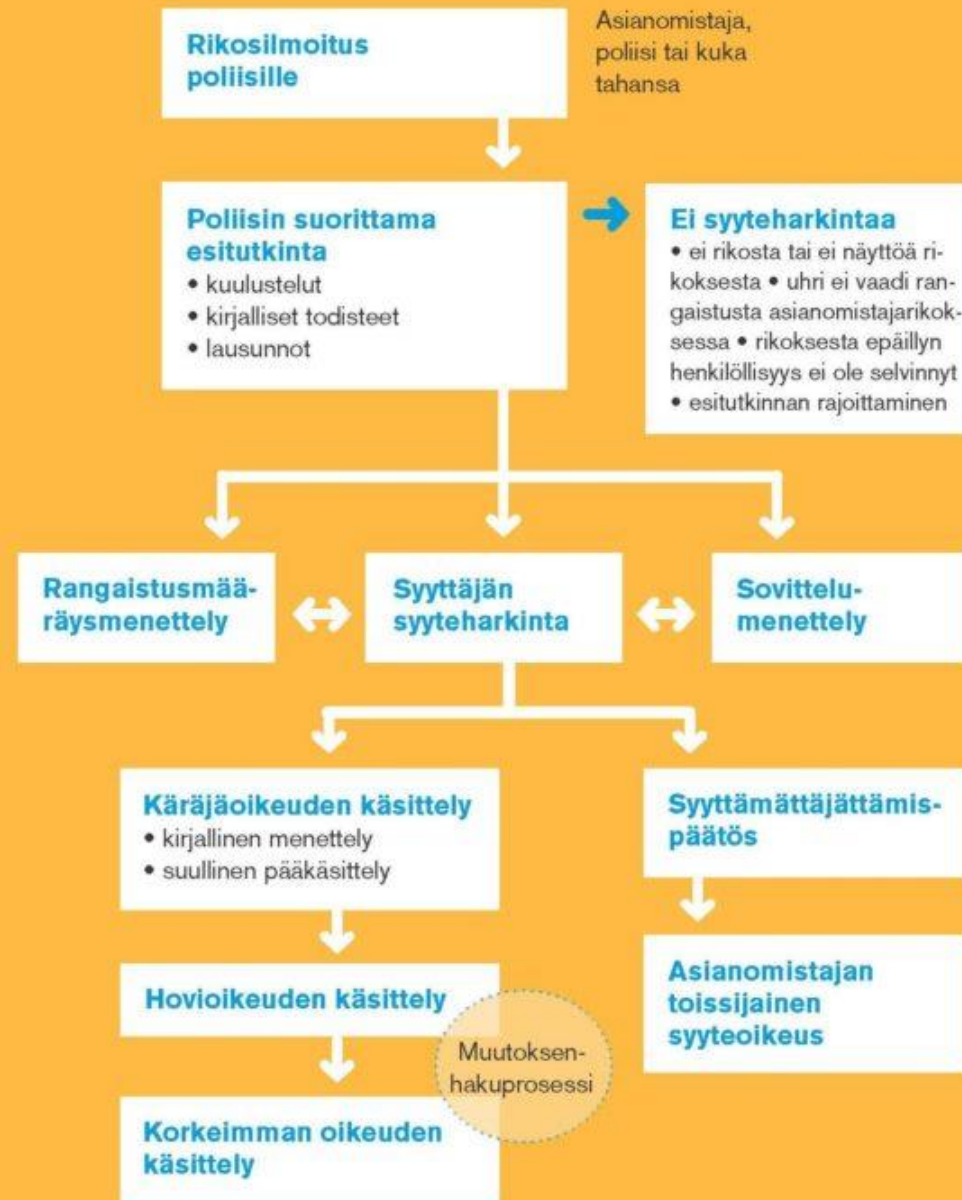
- Oman omaisuuden takaisin hankkiminen (rikoksella menetetty/kadotettu)
 - Verekseltään omaisuus takaisin
 - Omaisuus löytyy rikoksentekijän hallusta
- Pääsääntö poliisin apuun turvautuminen
- Tarpeelliset voimakeinot sallittuja

Yleinen kiinniotto-oikeus

- Rikoksentekijän kiinniotto-oikeus
- Pakeneva henkilö, jota epäillään rikoksentekijäksi
- Etsintäkuulutetun henkilön
- Luovutettava viipymättä poliisille

Rikosprosessi

POLIISIN ESITUTKINTA

RIKOSILMOITUS:

- Kuka tahansa voi tehdä poliisille ilmoituksen epäilystä rikoksesta.

ESITUTKINTA

- **Poliisi selvittää: rikoksen**, tapahtuman kulun, osapuolet, tekoaika, paikka, vahingot, rikoshyöty, mahdollisuudet palauttaa omaisuus ja korvata vahingot.
- **Syyteharkinta**
- **Kuulustelut**: asianomistaja, syytetty, todistajat, asiantuntijat.
- **Pakkokeinot**: tutkimuspaikan eristäminen, kotietsintä, televalvonta.
- **Henkilöön kohdistuvat pakkokeinot**: kiinniotto (1vrk), pidätys, vangitseminen (Käo päätös), matkustuskielto

SYYTTÖMYYSOLETTAMA

ESITUTKINTAPÖYTÄKIRJA

Osa asioista etenee **SYYTTÄJÄLLE** syyteharkintaan.

Sovittelu: sovittelutoimisto. Maksuton.

Tekijä ja uhri tapaaminen.

- Molempien suostumus.
- Tavoitteena sovinto.
- Voidaan keskeyttää milloin tahansa.
- Aloite: tekijä, uhri, poliisi, syyttäjä.

Välittäjänä koulutettu vapaaehtoinen sovittelija.

- Kirjallinen sopimus.
- Sovitaan aineellisten ja henkisten kärsimysten korvaamisista (työ tai raha).
- Sovittelu voi johtaa.
 - syytetä ei nosteta
 - rangaistusta ei tuomita
 - rangaistusta lievennetään.

Sopii parhaiten lieviin rikoksiin.

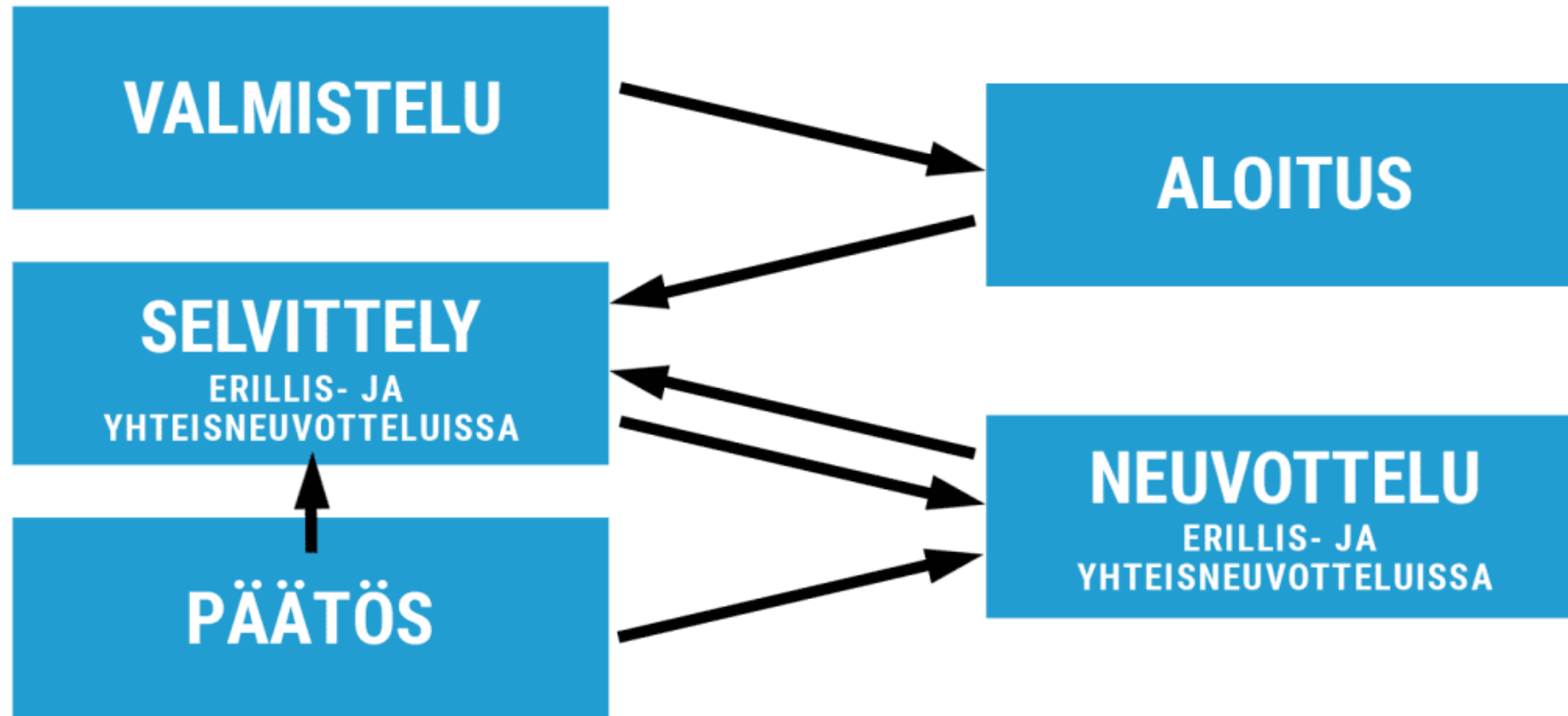
- Pahoinpitelyt
- Varkaudet
- Vahingonteot

Yhteiskunnan näkökulmasta hyvä tapa käsitellä rikoksia.

- Tekijä joutuu kohtaamaan uhrin.
- Tekijä ymmärtää tekonsa seurauksen paremmin (ehkä)
- Oikeudenkäynnin välttäminen säästää kustannuksia ja vähentää jutturuuhkaa.

Sovittelun vaiheet

Lähde: Antti Heikinheimo

Syyttäjä: Tehtävänä huolehtia, että **rikokseen syyllistynyt joutuu rikosvastuuseen**. Yhteistyö poliisin kanssa esitutinnan aikana.

Syyteharkintavalta

- Arvioi jokaisen tekijän kohdalta
 - onko tapahtunut rikos
 - Onko näyttö riittävää
 - ”todennäköiset syyt epäillä henkilön syyllistyneen rikokseen”

Syyttämättä jättäminen:

- rikos vähäinen
- tekijän ikä
- Ei riittävästi näyttöä
- Sovinto
- Teko vanhentunut
- ➔ Asianomistaja voi nostaa syytteen, jos on esitutkinnassa vaatinut tekijälle rangaistusta.
 - Asianomistaja ajaa asiaa omalla vastuullaan.
 - Hävitessään maksaa molempien osapuolten kulut.

Asianomistaja nostaa syytteen

- Suurin osa rikoksista virallisen syytteen alaisia, eivät edellytä asianomistajan vaatimusta asian käsittelemiseksi.
- Asianomistajarikokset
 - Lievemmat rikokset: kotirauhan rikkominen, kunnianloukkaus, tekijänoikeuden loukkaus, vahingonteko, lievä pahoinpitely.
 - Poliisi ei tutki asiaa, virallinen syyttäjä ei voi nostaa syytettä.

Syytteen nostaminen

- Teko on rikos.
- Näyttö riittää.
- Todennäköiset syyt epäillä henkilön syyllistyneen rikokseen.
- HAASTEHAKEMUS KÄRÄJÄOIKEUDEN KANSLIAAN
- Syyttömyysoletttama: syyttäjän on näytettävä käräjäoikeuden istunnossa syytteen perusteissa olevat teko syytetyn syyksi.

Käräjäoikeudessa oikeudenkäynti rikosasia: pyrkimys 1. yhtäjaksoinen pääkäsittely.

Käsittely	Syytetty	Syyttäjä	Asianomistaja	Todistaja
• Yleensä yksi tuomari tai yksi tuomari + kaksi lautamiestä. • Myös kolmen tuomarin kokoonpano mahdollinen • Oikeudenkäynti on pääsääntöisesti suullinen ja julkinen • Käsittely suljetuin ovin on poikkeus: esim. seksuaalirikokset. • Oikeuden puheenjohtaja johtaa käsittelyä.	• Esitutkinnan aikana rikoksesta epäilty. • Jos määrätään tuomio, kutsutaan tuomituksi. • Kirjallinen haaste: kutsutaan vastaamaan esitettyyn rangaistusvaatimukseen ja asianomistajien korvausvaatimuksiin. • Haasteessa ilmenee: onko oikeudessa oltava henkilökohtaisesti läsnä vai voiko lähettää asianomistajan puolestaan paikalle. • Voi olla vaiti. • Ei ole totuusvelvoitetta.	• Vaatii rangaistusta syytetylle. • Vie juttua eteenpäin istunnossa.	• Rikoksen uhri tai vahingon kärsinyt. • Totuusvelvoite.	• Todistajan havaintojen tai asiantuntemuksen avulla pyritään selvittämään rikosasiaa. • Totuusvelvoite

KäO oikeudenkäynnin kaava:

- Alkukeskustelu:
 - syyttäjä esittää syytteen ja rangaistusvaatimuksen sekä vahingonkorvausvaatimukset.
 - Asianomistaja/(t) esittävät vahingonkorvaukset ja mahdolliset vaatimukset oikeudenkäyntikuluista.
 - Syytetty vastaa syyttäjän vaatimuksiin (oikein/väärin + perustelut).
- Tarkempi käsittely (kertomukset). Sama etenemisjärjestys.
- Todistelu: syytetty, asianomistaja, todistajat.
- Loppukeskustelu: onko syyte näytetty toteen ja rangaistusvaatimusten esittäminen.
- Ratkaisu kärjäoikeudelta:
 - välittömästi pienen harkinnan jälkeen tai kansliapäätöksenä.
 - Tuomiossa: vapautetaan syytteistä tai tuomitaan. Voidaan tuomita, jos näyttö on selvä. Epäselvissä tapauksissa vapautettava. Todistustaakka on syyttäjällä.
 - Valtio korvaa syytetylle oikeudenkäyntikulut, jos vapautetaan.
 - Asianomistajarikoksissa kustannukset kattaa hävinnyt osapuoli.
 - Rangaistusseuraamus: lievimmillään sakko, ankarimmillaan vankeus

Oikeusapu:

- Oikeusvaltion keskeinen periaate: viranomaiskoneisto suojaa yksilöä hänen oikeuksiensa toteutumiseksi.
- Lainoppinut oikeudenkäyntiavustaja sallittu kaikille osapuolille.
- Asianomistajat kustantavat itse tarvitsemansa oikeusavun, jos taloudellisesti kykenevät siihen.
 - Vakuutus
 - Vähävaraisille ja alle 18-vuotiaille valtion oikeusaputoimiston apu.
 - Eräiden rikosten uhri voi saada maksuttoman oikeusavun (seksuaali- ja väkivaltarikokset).
- Törkeästä rikoksesta epäilty
 - Maksuton valtion oikeusaputoimiston apu.
 - Jos epäilty todetaan syylliseksi, vastaa kustannuksista.
- Yleensä oikeudenkäynnin hävinnyt osapuoli joutuu maksamaan voittajan oikeuskulut.

Rangaistukset:

- Tarkoitus:
 - **ennaltaehkäiseminen** (rangaistuksen **yleisestävä** vaikutus)
 - **toistamisen estäminen** (rangaistuksen **erityisestävä** vaikutus)
 - **Yleinen lainkuuliaisuus ja pelotevaikutus**
- Perusristiriita: järjestelmä parhaimmillaankin melko kaavamainen – ja rangaistavat kuitenkin aina yksilöitä
- Periaatteita:
 - Rangaistukset eivät saa olla julmia, eikä niillä saa aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä.
 - Eivät saa loukata suhteellisuus- ja yhdenvertaisuusperiaatteita.
 - Rangaistusten tulee kohdistua vain rikoksentekijään.
 - Rangaistusjärjestelmän tulisi olla taloudellinen.
 - Rangaistuksen saaneen kuntouttamistoimet: yhteiskuntakelpoisuus

Rangaistusseuraamukset:

- **Sakko**
 - **päiväsakko (1-120kpl). Lievin tuomioistuimen määräämä rangaistus.**
 - Lukumäärä = rikoksen törkeys. Rahamäärä = henkilön tulot.
 - Myös syyttäjä voi määrätä sakon.
 - Poliisi voi määrätä korkeintaan 20 päiväsakon rangaistuksen liikenne rikoksista ja näpistyksistä.
 - Sakko-oikeus myös tulliviranomaisilla ja rajavartijoilla.
 - Maksamatta jäänyt sakko voidaan muuntaa vankeusrangaistukseksi. 3 päiväsakkoa = 1pv/vankeutta. (4-60pv)
 - **rikesakko** – kiinteä euromäärä.
 - Sakkoa lievempi.
 - Poliisi, tulliviranomainen ja rajaviranomainen voivat määrätä.
 - **yhteisösakko** – oikeushenkilölle kuten osakeyhtiölle.
- **Menettämisseuraamus.**
- **Ajokielto**
- **Vahingonkorvaus**
- **Rikosrekisteri** – ehdottomat ja ehdolliset vankeusrangaistukset sekä muut rangaistukset

Rangaistuksia:

- **Vankeus:** määräaikaan (14 pv-12v) tai elinkautinen
 - Tuomioon voi liittyä oheissakko
 - **Ehdonalaiseen** pääsy
 - määräaikaista suorittava 2/3 vankeusajasta jälkeen
 - alle 21-vuotiaana rikoksen tehnyt kun puolet rangaistuksesta kärsitty.
 - Nuori rikoksentekijä, kun 1/3 rangaistuksesta on kärsitty.
 - Enintään 2v. vankeus voidaan määrätä **ehdolliseksi**
 - **Saa suorittaa vapaa-ajalla**
 - **1-3 vuoden koeaika**
- **Valvontarangaistus**
 - Asuu kodissaan, valvotaan teknisin apuvälinein. Päiväohjelma, jota on noudatettava.
- **Yhdyskuntapalvelu**
 - 20h-200h valvonnan alaista, säännöllistä, palkatonta ja yleishyödyllistä työtä.
 - Max 8kk vankeusrangaistus muuntokelpoinen.
- **Nuorisorangaistus**
 - 4kk-1v, sakon ollessa riittämätön ja ehdottoman vankeuden liian kova rangaistus. Valvonta, tukitoimet.

Tuomioistuimen harkintavalta:

- **Tuomioistuimella harkintavalta -> laki määrittää rangaistuksen ylä- ja alarajan.**
 - **Koventavia seikkoja** – esim. rikollisen toiminnan suunnitelmallisuus, piittaamattomuus laista, rikoksen teko palkkiota vastaan, rikollisryhmän jäsenyys, tahallisuus, törkeys, raakuus, etniseen ryhmään kohdistunut teko, aiempi rikollinen tausta.
 - **Lieventäviä seikkoja** – esim. onnistunut sovittelu, tekijän yhteistyöhalukkuus, painostuksen tai uhkailun alaisuus, nuoruus, tuottamuksellisuus, alentunut syyntakeisuus, hetken mielijohde, katumus, halu auttaa teon selvittämisessä, ensikertalaisuus ym.
- **Lievennetty rangaistusasteikko: esim. silloin, kun tekijä alle 18-vuotias**
 - enimmäisrangaistus 3/4 rikoksesta säädetyn sakko- tai vankeusrangaistuksen enimmäismäärästä
- **vähimmäisrangaistus 14 päivää vankeutta tai sakkoa yksi päiväsakko**